

אל תקרי הליכות אלא הלכות

תשובות מגליון קודם

ג. האם מותר לעלות לספר תורה כהן אחר כהן או לוי אחר לוי, אחד לעליית משלים והשני לעליית מפתיר?

מותר, כיון שהקדיש שאומר העולה לעליית משלים מפסיק ביניהם. (לבוש סי' קלה סעי' י. והביאורו להלכה מ"א שם ס"ק טז, ופמ"ג שם א"א ס"ק טז, וחי אדם כלל לא אות כא, ושערי אפרים שער א אות כד, ומשנ"ב סי' קלה ס"ק לו, וכה"ח שם ס"ק סא, והלכה ברורה שם סעי' כח. ועי' בשו"ת יחזקאל דעת ח"ג סי' נ שאלה ב, שכתב לדחות דברי שו"ת ימי יוסף או"ח סי' ד, שהחמיר בזה במקום שעושים 'מי שבירך' בסוף הקריאה. ועי' ע' אליה רבה סי' תרסט ס"ק יא, ושו"ת צרור הכסף או"ח סי' יד, ושו"ת חיים שאל ח"ב סי' לז אות עב, ועקרי הד"ט סי' לז אות י, ושו"ת בית היוצר ח"א סי' נא, ושו"ת נצח יוסף ח"א סי' ח, ושו"ת ידי אליהו ח"ג סי' טו ודו"ק).

ד. מה הטעם להושתת האצבע אל כתב ספר התורה בעת ההגבהה?

כתב בספר דברי מרדכי (או"ח סי' ט): "סמך למה שנהגו להראות באצבע לספר תורה בשעת הקמת ספר תורה, הוא מדאמרינן במדרש רבה (ב, ג). והובא גם במדרש תנחומא במדבר סי' י, ובילקוט שמעוני תהילים רמז תרפא, ושם שיר השירים סי' תתקפז, ועוד) על פסוק (שיר השירים ב, ד): "ודגלו עלי אהבה": כל מי שמראה איקונין של מלך באצבע נהרג [היינו מי שמראה באצבעו על צורת פרצופו של המלך, נהרג. שכן זהו זלזול בכבוד המלך (עי' פסחים נז:)], ותינוקות הולכים לבית הספר ומורין האזכרה באצבע, [ואף שאזכרות הן איקונין של מלך מלכי המלכים ואסור להראות האזכרה, הקב"ה אוהב את מעשה התינוקות, ואינו מזיק אף לגדולים שאינם משגיחים על הקטנים בזה], ואומר הקב"ה "ודגלו עלי אהבה", אל תקרי "ודגלו" אלא "וגדלו", ונראה שלזה שמכו להראות. (והביאור הגר"ה פלאגי בספר חיים סי' ג אות ו, ובספרו רוח חיים יו"ד סי' רפה סוף אות ד, ובספרו שו"ת לב חיים ח"ב סי' קסז סי' ג אות ו, ועי' בקובץ המשפיר ח"ב עמ' קעד ודו"ק).

ה. האם מעלים לספר תורה מי שמגלה זקנו בתער רח"ל, שעל פי ההלכה הוא עובר בכל פעם בחמישה לאוין מן התורה?

י"א שאסור משום שנאמר (תהילים נ, טז): "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי", לספר לשון תספורת הזקן. (מגלה עמוקות פרשת קדושים בשם הרוקח. עוד פוסקים שמתמירים [או אוסרים] בזה: ראשית ביכורים ח"ב תוכחת מגולה דף כז ע"א [אולם כתב שאין זה מן הדין אלא בהוראת שעה]. טהרת המים שיורי טהרה מערכת ר אות מז, [וכן הסכים הרב המגיה בשיורי טהרה מערכת ס אות סז], מימי שלמה קמחי דף יא ע"ד. משמע מ- פמ"ג א"א סי' קמא אות ח, ומ- חת"ס או"ח סי' ס"ס טו, ועי' שו"ת רב פעלים ח"ב או"ח סי' יא, שכתב לחוש לדבריהם היכא דאפשר. ע"ש). וי"א שמו"ת (לב חיים ח"ב סי' קעה, שו"ת יחזקאל דעת ח"ב סי' טז, וילקו"י סי' קלה סעי' לח. משמע מ- ים של שלמה גיטין פ"ה סי' כא, ומ- הגר"א סי' קמא סעי' ו, ומ- אבני חפץ סי' טז אות א, ומ- אליה רבה סי' קלח, ומ- לדוד אמת סי' ה אות נ. ועי' בשו"ת בית דוד סי' קו אות טז, שהעיד שכן עשה מעשה רב להקל האדמו"ר הקדוש רבי יהושע מבעלו). וכן הלכה למעשה.

ו. האם יש ענין לעמוד סמוך לספר תורה בעת ההגבהה?

נכון לעמוד בשעת הגבהת ספר התורה באופן שיוכל לקרוא את האותיות שבו, ולדעת רבינו האר"י הקדוש העושה כן נמשך אליו אור גדול. (פרי עץ חיים שער קריאת התורה פ"א, שער הכוונות דף קח ע"ד. והביאור מ"א סי' קלד ס"ק ג, ויד אהרן הגהות ב"י, ולדוד אמת סי' ד אות ה, ושערי אפרים שער י אות יג [ע"ש], וחסד לאלפים סי' קלה ס"ק ד, וספר חיים שם אות ה, משנ"ב סי' קלד ס"ק יא, כה"ח שם ס"ק י. ועי' בא"ח שנה ב' תולדות אות טז, שכתב שיסתכל בתיבה שהאות הראשונה בה היא כאות הראשונה של שמו).

ז. מה הטעם להגבהת ספר התורה?

כתב שו"ע (סי' קלד סעי' ב): "מראה פני כתיבת ספר תורה לעם העומדים לימינו ולשמאלו, ומחזירו לפנינו ולאחריו, שמצוה על כל אנשים ונשים לראות הכתב ולכרוע ולומר וזאת התורה וכו' (דברים ד, מד). [ועי' רמב"ן (דברים כז, כו) בשם הירושלמי (סוטה ז, ד) על הפסוק "ארוך אשר לא יקים את דברי התורה הזאת", וכי תורה נופלת, רבי שמעון בן יקים אומר זה החזון, ופירש הרמב"ן דהיינו החזון אם אינו מקים את ספר התורה להראותו לציבור].

א. פנחס סיכם עם בעל הדירה לשכור את הנכס שלו למשך שנה, תמורת 4,000 ש' לחודש החל מעוד יומיים. בינתיים היסכם בעל הבית שנפחם יכניס את חפציו לדירה. למחרת לאחר שהכניס פנחס את חפציו לדירה, (אך טרם שילם לבעל הדירה וטרם חתם על החוזה), התחרט פנחס וביקש לבטל את ההסכם בינו לבין בעל הדירה, ונימוקו עימו שהרי עדיין לא היה קניין. ואילו בעל הדירה טוען שהיות שכבר פנחס הכניס את חפציו לדירה, זה עצמו חשיב קניין, ואין פנחס יכול לחזור בו מההסכם ביניהם. מה הדין?

נחלקו השו"ע והרמ"א אם הנחת חפצים נחשב לקניין חזקה או לא, דעת השו"ע שנחשב לחזקה, אולם דעת הרמ"א שאינו נחשב לחזקה. (מקורות: השו"ע פסק (חו"מ סי' קצב סעי' ט): "...אפילו נתן כליו לתוכו... קנה". אולם הרמ"א (שם סעי' יא) כתב: "ויש חולקין וסבירא להו דאין קונין בחזקות אלו"). ובנידון השאלה אם פנחס הוא מבני אשכנז, הוא יכול לחזור בו מההסכם. אולם אם הוא מבני ספרד, לכאורה הוא אינו יכול לחזור בו מההסכם.

אלא שמבואר בשו"ע (שם סעי' ב) שכל כאשר מחזיק בפני בעל הבית (או בפני המוכר) חשיב חזקה, אבל אם החזיק שלא בפני בעל הבית אינו מועיל, אלא אם כן אמר לו המשכיר: "לך חזק וקנה". ובנידון דידן לא אמר המשכיר לפנחס כך, וגם פנחס לא החזיק בפניו, ואם כן חזר הדין שפנחס יכול לחזור בו מההסכם אפילו לדעת השו"ע. (ואמנם בתשובה מנתח"מ שהודפסה (ס"ס קצב) מוכח דסבירא ליה שלא דוקא בפניו, אלא הוא הדין אם יודע מכך. אך הטור (חו"מ סי' ערה ס"ס ט) בשם הרמ"ה כתב, שדוקא בפניו ובעודם עסוקים באותו ענין).

ומלבד זה יש מקום לומר שלא מועיל קנין חזקה לפני תחילת תקופת השכירות, שהרי בשעת החזקה לא יכול השוכר לזכות במושכר, ועל פי זה אפילו אם הוא עשה חזקה לפני בעל הבית, יכול השוכר לחזור בו מההסכם. אלא שמבואר ברמ"א (שם סי' קצה סעי' ה) שיש להסביר את כוונת פנחס כאילו הוא אמר 'מעכשיו ולאחר יומיים', דהיינו שבעוד יומיים תחול השכירות למפרע מעכשיו, ועל פי זה פנחס אינו יכול לחזור בו מההסכם. וכן כתב נתח"מ (סי' שיש ס"ק א) שכשעשה קנין לפני הזמן, נחשב כאילו אמר מעכשיו ושוב אינו יכול לחזור בו.

[ונראה דהיינו דוקא כשעשה חזקה בכוונה, וכגון שידועים שהנחת חפצים נחשב לקניין חזקה ומתכוונים לכך, אזי אמרינן שנתכוננו שתחול השכירות מעכשיו, אבל כשלא יודעים שדבר זה נחשב לקניין חזקה, ואם כן בודאי לא התכוונו שתחול השכירות מעכשיו, ממילא השוכר יכול לחזור בו]. (מהר"ג אפרים כהן עמאש שליט"א, אב"ד זכור לאברהם ביתר עילית).

ב. משפחת כהן המתגוררת בירושלים ומשפחת לוי המתגוררת בבני ברק, החליטו להחליף דירות ביניהם למשך שבועיים, וזאת על מנת להחליף אוירה ולהינפש קמעא. באחד מימי הנופש התקשר אדון כהן לאדון לוי ובפיו בקשה: "הערב אנו סוגרים 'ווארט' לכתנו, רצינו לבקש מכם רשות לערוך את מסיבת הווארט אצלכם בבית". אדון לוי סירב ונימוקו עימו: "בתי ממתנה שנים רבות לשידוך, ולפני מספר ימים נכנסתי לאחד מצדיקי הדור לשם קבלת ברכה, נענה הצדיק ואמר: "בקרוב יהיה אצלכם בבית 'ווארט', ועל כן אני חושש שעל ידי עריכת הווארט למעשה תמומש הברכה, ובתי תישאר תקועה". האם חששו של מר לוי מוצדק?

מובא במסכת מגילה (כז:): שרב הונא התברך מרב - יהי רצון שתהיה סתום ומכוסה בשיראים, (כלומר מרוב עושר תתכסה בבגדי משי יקרים). בחתונת בנו שכב רב הונא לישון על מיטה טרם התחלת השמחה, וכאשר הגיעו בנותיו וכלותיו ופשטו את גלימות המשי היקרות שלהן, הן השליכו אותן על גבי המיטה שרב הונא שכב עליה (ולא הבחינו בו היות שהיה קטן ממדים), עד שהיה רב הונא עטוף ומכוסה בקו. שמוע רב שבירכתו התקיימה והקדיש על רב הונא שלא אמר לו בשעת הברכה 'וכן למר', (כלומר רב הקפיד שרב הונא לא איחל לו בחזרה את הברכה שברכו). וביאר החזו"א (הוספות בסוף או"ח) שמה שכוסה רב הונא בשיראים שהשליכו עליו בנותיו וכלותיו, אין הכוונה שהתקיימה בכך הברכה, אלא היה בכך רמז שנגזר על רב הונא שתתקיים בו ברכתו של רב להתעשר. (ואכן מצינו בגמרא (תענית כ:): שרב הונא היה עשיר מופלג, עד שהיו מוציאים אותו בקרון של זהב...). לאור ביאור החזו"א נוכח לומר בנידוננו, שאדברא עריכת הווארט בבית משפחת לוי תהווה תחילת קיום הברכה של צדיק הדור, ובקרוב יזכו משפחת לוי לראות בווארט של בתם. וגם אם נאמר שקיום ברכתו של רב היתה בעטיפתו של רב הונא בבגדי המשי שהושלכו עליו על ידי בנותיו וכלותיו (עי' ב"ה בהגהותיו שם), וממילא הברכה של צדיק הדור לא תפעל את פעולתה אם יערך הווארט של משפחת כהן בבית משפחת לוי, ממל מקום נראה שאין לחשוש לכך כלל, שכן עצם הוויתור ישפיע טובה על משפחת לוי שבקרוב יראו בווארט של בתם.

לסיכום: לא היה מוצדק מצידו של אדון לוי לסרב לבקשת אדון כהן. (ופריו מתוך במדבר עמ' 315, מהגר"י זילברשטיין שליט"א. ע"ש עוד).

מצוה קע"ו בתרי"ג המצוות:

'מצות קורבן מצורע כשיתרפא מצרעתו'

משורשי ענין הקורבן כתבנו למעלה (מצוה צה, גליון מס' 171. ומצוה קטז, גליון מס' 175) על צד הפשט, כי בו דמיון להשפיל יצר הגוף החוטא ולהגדיל מעלת הנפש, ולכן המצוה חייב בו, כי הצרעת לא יהיה באדם רק מצד הימשכו אחר תאוות הגוף או בדיבור או במעשה, וראוי להתייטר.

מצוה קע"ז בתרי"ג המצוות:

'מצות ענין טומאת בית שיהיה בו נגע'

(משורשי המצוה) וזה הענין של צרעת ההווה באבנים שמעתי שאיננו דבר טיבעי, אבל הוא ענין מופתי יבוא לפעמים לבתי ישראל להוכיחם, כי מאהבת ה' אותם יודיעם מוסרו במה שהוא חוץ לגופם כדי שיתחזרו בתשובה טרם יתחייבו לעונש אותם בגופם. וכן היה הענין, שאם לא עשה תשובה יתפשט הנגע גם בבגדיו, לא הרגיש עדיין, יתפשט גם בגופו. ועוד אמרו ז"ל כי בתחילה כשכבשו הארץ הביא ה' בקצת בתים נגע צרעת לטובתם, כדי שיהרסו הבית ויתגלה להם משמנו שם האמוריים, ואף על פי שהיה אפשר להודיעם זה על ידי נביא מבלי נגע, ידוע הדבר שהאל יעשה ניסים לבני אדם דרך סתר כמו שכתבנו למעלה (מצוה קלב, גליון מס' 181).

מצוה קע"ח בתרי"ג המצוות:

'ענין טומאת זב להיות טמא ומטמא'

משורשי המצוה לפי שה' ב"ה הירחיקנו מאוד מן המותרות, וציוונו להיות קדושים וישרים בענין המאכל והמשתה ובכל שאר עניני האדם, ואין ספק כי ענין הזיבה יקרה באדם בצאתו מדרך היושר בהתמדה במאכליו ושיקוייו, ויגדל בגופו מתוך כך אותו המותר הסרוח המאוס והטמא, וכמו שאמרו ז"ל (קידושין ב:) 'דרכא דמיכלא יתירא לאיתויי לידי זיבה' (דרכה של אכילה מרובה להביא לידי זיבה). והודיעתנו התורה שהאדם שיהיה בו כן נקרא טמא, והטומאה שם כולל כל דבר נימאס ונאלח, ובהרחיקנו מזה ניקנה בנפשנו מידת היושר וההשווייה בכל דעתנו ובכל כוחנו. ומזה הענין הוא שאינו טמא בראיה אחת, לפי שלא נתחזקה בגופו אותה הלחה כל כך, והמיעוט הזה איננו הוראה להיותו מורגל הרבה לצאת מדרך היושר, וכיון שכן אין ראוי לטמאו במועט, כי האדם בנוי בענין שאי אפשר לו בשום צד להינצל שלא לצאת מקו היושר כלום, אבל בצאתו הרבה אז יקרא אשם וראוי להיותו טמא. ואף על פי שאמרו ז"ל (זבחים ה:) בשבעה דרכים בודקין את הזב, במאכל ובמשתה בקפיצה במשא בחולי במראה בהרהור, כלומר ואם ארע לו מפני זה אינו טמא, לא תיסתר טענתנו זאת בזה, כי הענין הוא שיש לנו לבדוק אם נהיתה הזיבה בו בדרך מקרא של פעם אחת ואין לטמאו בה, או נהיתה חזקה בגופו מתוך הרגל רע שהורגל פעמים רבות וראוי לטמאו. וכן כתב הרמב"ן ז"ל (ויקרא טו, יא) וזה לשונו: ושעם טומאת הזוב מפני היותו חולי כבד מן החולאים הנדבקים, ע"כ. ואילו יהיה מצד המקרה, כלומר מאחת מן הדרכים הידועים, לא יהיה חולי נידבק ואין ראוי לטמאו. וזאת הבדיקה אין עושין אותה כי אם בראיה שניה, לפי שאין טומאת זיבה אלא בשתי ראיות כמו שאמרנו, שכן בא לנו הפירוש האמיתי. (מתוך ספר החינוך)

אל תקרי הליכות אלא הלכות

שאלות

(תשובות יינתנו בגליון הבא)

- א. יהונתן עבר טראומה שגרמה לו לבעיה נפשית רח"ל, שבעת התקפה (נפשית) הוא מפזר כסף, ונותן מתנות ותרומות לכל מי שעומד לפניו. רבו של יהונתן שהוא בעל מוסדות תורה וחסד, מנסה לקרב ולעודד אותו, ובפרט בשעת שיהונתן חווה התקפה, ומאחר שכן יהונתן נותן לרבו תרומות מכובדות באותה השעה, ופעמים שזה מסתכם במחצית מהכנסותיו. האם מותר לרבו של יהונתן לקבל ממנו את התרומות?
- ב. נאמר בגמרא (ב"ב ב:): "אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה", דהיינו נאסר עלינו לעמוד בצד שדה חבירו, ולהביט בתבואה הזרה שצומחת בה, מטעם שיטיל המביט עין הרע בתבואה. נשאלת השאלה האם מותר לאדם להתבונן בנכסי נוכרי (שאינו משוואי ישראל) ולהתפעל מהם, או שמא יש לחשוש גם להיזק הנוכרי מעין הרע?
- ג. מי ששכח לומר הלל באחד מימי החנוכה, והוא עומד סמוך ממש לשקיעה כך שאינו יכול להספיק גם לומר הלל וגם להתפלל תפילת מנחה, מה יעדיף לומר הלל או להתפלל תפילת מנחה?
- ד. מי שהיו לפניו נרות שעוה או שאר שמנים, ועתיד לבוא לו שמן זית, האם ידליק את החנוכיה בתחילת זמנה בנרות שעוה ושאר שמנים, או ימתין וידליק בשמן זית?
- ה. מה ברכתה של סופגנייה שאפו אותה לאחר הטיגון, כאשר אוכלים ממנה שיעור קביעת סעודה?
- ו. המדליק בחנוכיית כסף עם כוסיות זכוכית, האם מפסיד בכך את מעלת הכלי כסף?
- ז. מה הם 15 דרגות ההידור בסוגי החנוכיות?

כינור חידתי

שאלת השבוע:

אדם התחייב לחבירו סכום כסף והעמיד על כך ערב ('ערב סתם' ולא 'ערב קבלן'), בהגיע מועד הפירעון הלה סירב לשלם, ואכן בית דין פסקו שאינו חייב כלום, אולם משפנה המלוה לערב, בית דין חייבו את הלוה לשלם. הכיצד?

פתרון החידה מגליון קודם:

שאלה: היכן מצינו בדיני ממונות שקיימת זכות ממונית כלשהי בענייני 'קניינים' לבת קטנה (שטרם הגיעה לגיל מצוות), ואילו לבן קטן אין את הזכות הזו?

תשובה: נפסק בשו"ע (חו"מ סי' רסח סעי' ה): "קטנה יש לה חצר ויש לה ארבע אמות, אבל קטן אין לו חצר ואין לו ארבע אמות". ולכן מציאה המונחת בתוך רשות חצרה של הקטנה, הרי היא קנויה לה ואין אחר רשאי לזכות בה. וכמו כן אם הגיעה מציאה לתוך הארבע אמות שהקטנה עומדת בצידו, זכתה בה. וכן נפסק בשו"ע (שם סי' רמג סעי' כג): "קטנה זכתה לה חצרה וארבע אמות שלה, (ודוקא קטנה שאין לה אב), אבל הקטן אינו זוכה עד שתגיע מתנה לידו, או עד שיזכה לו אחר". (מסדרת הספרים הנפלאה ופריו מתוק)